

Omul fără biografie.
***Cioran ou le gai désespoir* de Anca Visdei,**
L'Archipel, Paris, 2025, 300 p.

Book Review

Florin Oprescu

University of Vienna, Austria

Romanian Language Institute, Bucharest, Romania

E-mail: florinoprescu77@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2976-1439>

98

Parafrazând o axiomă celebră a lui Emil Cioran, cu privire la strămutarea sa din limba română în cea franceză, care ar fi „ca și cum ai trece de la o rugăciune la un contract”, mă poziționez și eu, *ab initio*, în comunitatea interpretativă generoasă a „cioranienilor”, ca un act de justificare inocentă a recitării sale permanente. Așadar, revenirea din câmpul metafictional al narațiunilor la Emil Cioran este ca o trecere halucinantă de la geometria vizionară euclidiană a punctelor, liniilor, planurilor și figurilor la un proces faustic, în care te regăsești în boxa martorilor, mărturisitori ai Armageddonului. Cincul procator Cioran, ca să folosim un ardelenism convertit în formulă taxonomică de filosofie amestecată cu un înțepător parfum local, este cel care te trezește la ora apocalipsei amare și te mută mereu, ca un păpușar nebun, din boxa martorilor în cea a acuzaților, apoi în cea a victimelor și înapoi, de la capăt, mereu de la capăt. Actul recitării lui Cioran e și un fel de igienă spirituală periodică, atât de necesară, și un tip de paradoxală oroare voluptuoasă în fața prezentului.

Dar astăzi nu revin la Cioran doar recitind traseul emotiv al insomniacului din *Itinéraires d'une vie: E.M Cioran – les continents de l'insomnie* (Gabriel Liiceanu, 1995), ci și printr-un exercițiu intermediar, de reconstrucție biografică a unei ființe, de fapt, fără biografie sau, în orice caz,

cu o biografie pe care și-a negat-o constant și cu obstinație. Mă refer la lectura biografiei realizate de Anca Visdei, cu titlul *Cioran ou le gai désespoir*, publicată recent la editura L'Archipel din Paris, în colecția „Essai et document”. „Unică” biografie completă a lui Emil Cioran a primit deja premiul Goncourt „Edmonde Charles-Roux”, certificând de fapt nevoia unei edituri prestigioase și a cititorilor săi de a reface un traseu biografic, și el fracturat, al nihilistului apatrid, agnostic, născut în 1911, sub Coasta Boacii, în Rășinariul de dinaintea primei conflagrații mondiale, în febrila anticameră a integrării Transilvaniei în Regatul României. De fapt, nevoia de biografie este mai mult a cititorilor avizi de senzaționalismul unei vieți excepționale, un oarecare model „eroic” pentru pragurile generaționale, tulburate de scindări biografice și emoționale. Și biografia omului Cioran se pretează la o astfel de analiză. De la Rășinariul frustrărilor politice de sub regimul austro-ungar, la Bucureștiul radicalismelor interbelice, culminând cu mansarda pariziană din Cartierul Latin, deci cu ultima vedere asupra războiului și supraviețuirii într-o lume animată de spectacolul biografic în a doua jumătate a secolului trecut, omul Cioran pare a fi eroul senzațional pentru orice biograf avid de senzaționalismul unei vieți între paranteze. Și totuși. Care ar fi motivul pentru care nu există

până în anul de grație 2025 nicio biografie amplă sau „completă”, orice va fi însemnând termenul „complet” asociat biograficului? O să încerc să o spun din capul locului: din biblioteca de studii Emil Cioran lipsește un astfel de instrument al cunoașterii sale tocmai pentru că este un om fără biografie, un Doppelgänger similar cu cel al lui Ulrich, eroul fără însușiri al lui Musil, și el un dublu al omului secolului trecut. Mai precis, desigur că putem invoca itinerariile biografice ale anilor '30 pentru a explica isteria *Schimbării la față a României*, cum suntem nevoiți să medităm la nostalgia amară din mansarda pariziană atunci când citim în paralel sau simultan *Țara mea*. Dar omul este un Doppelgänger al operei sale, adică biografia omului și cea spirituală pot să se oglindească mutual, își pot transfera reciproc din febrilitatea timpurilor și locurilor, dar merg mereu în paralel, coincid cu dificultate. Avem mereu impresia, citindu-l atent și cu reziliența redundanței ca formă de poetică cioraniană, că spiritul își asasinează dublul biografic. E un act fratricid, care pune biografii într-o mare încurcătură sau chiar într-o imposibilitate practică. În plus, ca lucrurile să fie și mai complicate în privința lui Cioran, nici fragmentarismul scrisului său nu este deloc generos cu cronologicul biografic. El nu respectă nici pactul cronologic, nici pe cel al simultaneității, așa cum detestă orice probă de coerență biografică. De fapt, „incoerența” lucidă și asumată, într-un deplin paradox cioranian, este a doua poetică a operei sale, căci ea reflectă exact acest conflict fratricid de care vorbeam.

Anca Visdei ne avertizează încă din „Avant-propos” că avem de-a face cu „un om în carne și oase” („Un homme de chair et de sang”), mai mult, asigurându-ne că nu avem în față o carte de exegeză cioraniană și, în plus, se bazează inclusiv pe cunoașterea personală a autorului. Avocatul domniei-sale este însuși Cioran, cu celebra replică din *Silogisme amărăciunii*: „Orice exegeză e profanare”. Dar, așa cum sugeram mai sus, cât de credibil poate părea ca avocat Cioran? Care

Cioran din panoplia de măști ale operei sale? Cât de silogistică poate fi chiar această formulă a sa, care mai degrabă provoacă la exegeză decât să o nege? Să nu uităm totuși că vorbim de un spirit paradoxal și negator, la care „contradicțiile sunt viața”, ca să îl parafrazăm pe Blaga. Așadar, biografia sa este cu precădere spirituală. Dacă ar fi să îi dăm crezare „avocatului” Cioran, de ce nu am crede mai degrabă astfel de formule: „Tocmai am citit o biografie. Ideea că toate personajele evocate nu mai există decât în această carte mi s-a părut atât de insuportabilă, încât a trebuit să mă întind în pat ca să nu leșin.” (*Mărturisiri și anateme*, Humanitas, 2003, pp. 10-11); „Să devorezi biografie după biografie ca să te convingi și mai bine de zădărnicia oricărei făptuiri, a oricărui destin.” (p. 109); „Pentru un filozof obiectiv, numai ideile au biografie; pentru unul subiectiv numai autobiografia are idei.” (*Amurgul gândurilor*, Humanitas, 1991, p. 53); „Suferința este singura biografie a omului precum voluptatea ei, a sfântului.” (*Lacrimi și sfinți*, Humanitas, 1991); „Iar sfinții nu sunt cu desăvârșire lipsiți de interes, tocmai pentru că sublimul lor alunecă în roman, și eternitatea lor se pretează la biografie; viețile lor arată că au părăsit lumea pentru un gen care ne poate captiva din când în când.” (*Tratat de descompunere*, Humanitas, 1992 p. 36) sau, în fine, „o biografie nu e legitimă decât dacă pune în evidență elasticitatea unui destin, suma de variațiuni pe care o comportă.” (p. 152). Așadar, amăgitorul Cioran poate fi invocat drept avocat atât de pasionații biografi, cât și de iconoclaștii biografiei deopotrivă. Spun amăgitor pentru că mi-am amintit de o altă axiomă provocatoare din *Cartea amăgirilor*, unde, pentru filosofi, „filozofia nu poate fi decât un capitol al biografiei lor” (*Cartea amăgirilor*, Humanitas, 1991, p. 161).

Construit din 38 de capitole, cu „Avant-propos”, un „Epilog”, o cronologie și o bibliografie, dar și o „Anexă”, în care autoarea îi dă voce lui Cioran („Cioran vorbește”), pentru a certifica și legitima intersecția dintre biografia autoarei și a autorului, volumul Ancăi Visdei,

Cioran ou le gai désespoir, este o construcție eclectică, în spirit cioranian, combinând traseul omului prin timpuri și locuri, destinul operei, influențele ideologice, dilemele identitare, prietenii, iubirile, trădările, izolările, histrionismele. Adică o hartă ce se vrea completă sau, în orice caz, care își propune să conțină și să epuizeze, pe cât posibil, biografia. Eclectismul nu are aici o conotație critică, negativă, ci l-aș plasa în armonie cu biografia operei lui Cioran. Deși pare că întreaga sa operă gravitează în jurul unor obsesii centrale, deja arhi-uzate de hermeneutica operei sale, cred că variația de teme este extinsă, că stratul cult al operei e extrem de dens, că dinamica elementelor culturale ce instrumentalizează procesele negației are rădăcini adânci, de la misticii germani la filosofii noului existențialism și că, în ciuda redundanțelor, transformările și varietatea stilistică sunt atribute fundamentale în creația lui Cioran. Așadar, o creație eclectică, în sensul deplin al atributului suprem al modernității. Iată că biografia Ancăi Visdei operează în sincronie cu modelul, un prim acord operativ recognoscibil.

Cioran ou le gai désespoir debutează cu prima secvență biografică, recurentă în amintirile lui Cioran, și anume cu paradisul copilăriei de la Rășinari, în capitolul intitulat: „Paradisul pierdut al Carpaților (1911-1921)”. Aici, aflăm despre interesul copilului pentru „marginalii societății: cerșetori, proștii satului, păstori analfabeți sau Vasile Nebunul («le fou»)”, fapt confirmat cu recurență de Cioran pe parcursul vieții sale, mai ales în fragmentele epistolare sau în interviul eveniment din 1995, intitulat „Apocalipsa după Cioran”, regizat de către Sorin Ilieșiu, după un scenariu construit împreună cu Gabriel Liiceanu. Aceasta este o primă secvență de natură autobiografică, dramatizată de către însuși autorul nihilist în cauză, căci principalul artizan al acestei autobiografii scindate între operă, viață și lumea românească în anii '30 este Cioran însuși. Dar intenția autobiografului amărăciunii este de a produce o „mare harababură” din însăși propria-i

biografie, ca formulă a distanțării și teatralizării intenționate.

Meritul biografiei de față constă și în ușurința autoarei de a ordona narativ acest destin eclectic și fărâmițat, de a-l reda într-o cronologie a maturizării, într-un limbaj pitoresc și plastic pe alocuri, cu multe argumente intertextuale, unde scrisorile către Relu, Bucur Țincu, Acterian sau diverși apropiați legitimează biografia. Pe lângă referințele epistolare, parțial legitimizează, țesătura biografică este dublată și de relevante contexte socio-culturale sau chiar politice. Bunăoară, în capitolul intitulat „Căderea în lume (1921-1928)”, dedicat anilor de studiu de la Sibiu, cititorul interesat de reconstrucția mediului cultural transilvănean poate afla diversificarea etnică a României de după Trianon (1920), în contextul dublării populației și teritoriului, pentru a putea înțelege ulterior tensiunile anilor '30 și destinul românesc al lui Cioran. Aceste convulsii politice sunt urmărite de altfel în capitole precum „În micul Paris al Balcanilor”, „Garda de Fier”, „Pe culmile disperării”, în timp ce capitolele „Capcana nazistă” sau „Orbirea (1934)” descriu experiența berlineză a autorului supus disecției biografice.

În „Transfigurarea României (1935-1936)” aflăm despre prima sa aventură pariziană și despre primul impact al Cartierului Latin „pe care îl va iubi toată viața”, dar și despre „obsesia românească” a lui Cioran, mai mult decât una identitară, ce îl va urmări în întreaga sa creație. De altfel, tema identității scindate traversează biografia de față, această obsesie identitară, ea însăși în „transfigurare” permanentă, de la *Schimbarea la față a României*, până la *Țara mea*, va fi mereu cercetată de autoare și în lectura articolelor de presă ale lui Cioran din perioada românească. A doua temă majoră pe care Anca Visdei încearcă să o epuizeze prin explicații directe sau colaterale este cea a „angajamentului” și criticii antisemite ale lui Cioran, cu precădere în anii tinereții sale. De la spiritul timpului, la „orbirea” ideologică, la avântul tinereții și la

mirajul istoriei, Anca Visdei distinge, pe urmele Martei Petreu, modul în care diferă reproșurile aduse evreilor de către legionari și de către Cioran, dar nici nu încearcă să mascheze compromisul, acuzarea, excesul, revenirea, negarea, adică sinuozitatea mai degrabă emoțională decât conceptuală, etică, a acestui mare poet al deznădejdiei secolului trecut. Căci distructivitatea sa nu este permanent ideologică, chiar dacă în câteva rânduri ale tinereții sale, care nu pot fi în niciun fel scuzate sau recuzate, în referințele la „Profilul interior al Căpitanului” și la visul unui destin istoric în siajul nazist al României, tendințele antisemite sunt de netăgăduit. Așa cum o demonstrează documentarea bogată și relevantă a Ancăi Visdei, și primul, și ultimul Cioran se hrănesc din negație, din dinamitarea tuturor elementelor culturale sau personale care îi stau în față. Distructivitatea operează ca principiu poetic al creației în cazul dat. Și această negație are o funcție poetică implicită și infinită, așa cum o regăsim în biografia de față și într-un capitol ulterior, unde este redat un celebru fragment din 1970, regăsit în *Caiete* de altfel: „Țara mea: nu este o patrie, este o plagă, o rană care nu se vindecă. (Un evreu ar putea spune același lucru: a fi evreu nu este o condiție, ci o plagă.)”. Deci destinul său și al României este echivalent cu cel al iudaismului. Antisemitismul este și anti-biografism, iar această formulă nu are nimic legitimator, ci este o ecuație a efectelor devastatoare ale substanțialității negativității sale autodistructive.

Destinul lui Cioran este strâns legat de cel al textelor sale, fie de traseul românesc, recognoscibil în cele patru volume dintre 1934 și 1940, fie în lungul și erozivul episod biografic francez, în volumele dintre anii 1949 și 1986. Acest mod de analiză intercalată cred că salvează, pe de-o parte, cartea Ancăi Visdei de căderea în biografism pur, ceea ce, așa cum spuneam la început, ar fi însemnat un spectacular, dar inefficient travaliu biografic, pe de altă parte, se centrează mai mult pe traseul spiritual al eseurilor

cioraniene, în tumultul pre- și post-belic. Și dacă ne referim la acest aspect, cred că destinul cărților sale este, până la un punct, și cel puțin în prima parte a creației, strâns legat de cel al congenerilor săi, Eliade, Ionescu, Noica sau Sebastian. Ei nu pot fi scoși în afara mirajului degradant al anilor '30 românești. Și biografia de față este parțial și una generațională dar și una a ideologiei „românității” refulate a autorului.

Cartea nu evită nici subiectele „prea” biografice, adică exact cele care coboară și degradează imaginea filosofului într-un joc de vodevil, unde speculația ia deseori locul translucidității aforismelor, traseului spiritual. În capitolul „Femeile, românii, francezii (1970-1972)”, Anca Visdei se oprește, cu o oarecare voluptate, aș spune, pentru detaliile biografiei spectaculare, inclusiv la misoginia lui Cioran. Aflăm că „Pentru Cioran, femeile sunt de două feluri: cele care îi trezesc dorința și celelalte, pe care le etichetează drept «femei bune» sau «curve» (fr. «pouffiasses»)”, iar prin acest gen de detaliu încărcat de vulgaritatea misoginului de mahala, care privește cu o descendență ridicolă femininul, coborâm și mai mult în bolgiile dominantei instinctualității.

În a doua parte a volumului, biografia instinctului ia treptat locul celei spirituale și al celei culturale. Rolul lui Simone Boué reiese din mai multe capitole, dar mai ales din ultimele două, al 37-lea, „Căderea cortinei (1987-1995)” și al 38-lea, „Emil și cele două Simone B. (1997-2005)”. În ultimul capitol, autoarea realizează o scurtă fișă de inventar a scandalului post-mortem al trecerii caietelor lui Cioran de la legatara Simone Boué, moartă la doi ani după Cioran, la proprietara hazardului ultimelor manuscrise cioraniene, „cealaltă Simone”, vânzătoarea de antichități, „la brocanteuse” Simone Baulez, cea desemnată pentru golirea apartamentului. Însă o altă fișă de inventar se desfășoară lent în penultimul capitol, sub privirea avidă de senzațional a cititorului indiscret. Este vorba despre „inventarul” decesului, adică de detaliile

acaparante ale ultimelor clipe din viața marelui cinic al disperării, iar această imagine, a unui Cioran de-cioranizat, a omului din fața cortinei, este persistentă și îl alienează pe cititorul biografiei spirituale. După ce ai trăit cu convingerea aproape gnostică din *Tratatul de descompunere*, conform căreia „adevărata moarte [nu este] putreziciunea, ci dezgustul față de orice strălucire” (Humanitas, 1992, p. 79), este extrem de dificil să înghesuși descompunerea spirituală în cadrele strâmte ale celei organice. Cele două nu coincid deloc. Dimpotrivă.

În orice caz, revenind la ideea omului fără biografie, invocată în prima parte a analizei de față, volumul Ancăi Visdei, pe lângă realele calități, unele enumerate aici, de la vigoarea narațiunii, la competența analizei contextuale, de la confruntarea operei cu viața la argumentele solide ale excepționalismului destinului cioranian, își stigmatizează cititorul cu un virus letal, cel al descompunerii. Adică ne stigmatizează cu imaginea unui om cu biografie tocmai prin detaliul excesiv al bolii și prin cronologia detaliată, prea detaliată, a morții. Înțeleg că o biografie, pentru a trece dincolo de rafturile librăriei, are nevoie de o doză suficientă de senzațional; că este mai spectaculoasă moartea unui filosof decât nașterea, pentru că moartea îi confirmă întrucâtva opera; că a face biografie înseamnă a broda pe marginea unei vieți care nu ne aparține, în timp ce opera da, este a noastră în totalitatea ei; că Cioran este mai atractiv pentru publicul larg prin iconoclasmul său atitudinal, de etern adolescent rebel, cu orgoliul rănit de ignoranța părinților. Pentru mine însă, un cititor sporadic, dar existențial al lui Cioran, după ce am ajuns la el în acest moment al vieții mele pe traseul Eminescu, Blaga, această ultimă imagine a sa, fie în serviciul de geriatrie al spitalului Broca, totalmente de-cioranizat de Alzheimer, sau reflectată în piatra funerară din sectorul 13 al cimitirului Montparnasse, este esențialmente prejudiciabilă. Degradarea vieții în anticamera morții mă scindează, îndepărtându-mă exact de acel Cioran fără biografie organică, de ceea ce a

urmărit cu obstinație întreaga sa viață, el, care a trăit mereu în proximitatea, în căutarea și sfidarea morții. Nu cred, așa cum spuneam la început, în biografie, iar volumul de față mi-a produs un prejudiciu de lectură.

În „Abdicări”, din *Tratat de descompunere* (Humanitas, 1992) citim că: „La fel de inconștient în viață ca și în moarte, mă urăsc, și-n ura mea visez la altă viață, la altă moarte. Și, pentru că am vrut să fiu înțelept ca nimeni altul, nu-s decât un nebun printre nebuni...” (p. 265) – pentru a reveni la Vasile Nebunul de pe lângă Coasta Boacii. Acest gen de nebunie, de răzvrătire visată în fața morții este cea care rămâne singurul reper valid și de căpătâi în orice biografie.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Cioran, E. (1991), *Amurgul gândurilor*, Humanitas, București.
- [2] Cioran, E. (1991), *Cartea amăgirilor*, Humanitas, București.
- [3] Cioran, E. (1991), *Lacrimi și sfinți*, Humanitas, București;
- [4] Cioran, E. (1992), *Tratat de descompunere*, Humanitas, București.
- [5] Cioran, E. (2003), *Mărturisiri și anateme*, Humanitas, București.
- [6] Cioran, E. (2016), *Caiete. 1957-1972*, Humanitas, București.
- [7] Liiceanu, G. (1995), *Itinéraires d'une vie : E.M. Cioran – les continents de l'insomnie*, Éditions Michalon, Paris, traducere în limba română de Alexandra Laignel-Lavastine.
- [8] Visdei, A. (2025), *Cioran ou le gai désespoir*, L'Archipel, Paris.